

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

จากการทบทวนวรรณกรรมและตรวจเอกสารพบบงานที่มีการพัฒนาและถ่ายทอดลงไปสู่เกษตรกรเป็นไปในลักษณะเฉพาะของนักวิจัยหรือนักวิชาการที่ลงไปทำงานกับชุมชน โดยไม่คำนึงปัจจัยหลายๆ ด้าน และเป็นในลักษณะการทดลองแบบสำเร็จรูป กล่าวคือ นักวิชาการที่เชื่อว่าวิธีการและความรู้ของตนเองนั้นถูกต้องแล้วจึงได้นำสิ่งเหล่านั้นลงไปชุมชน และท้ายที่สุดกลับพบว่า สิ่งเหล่านั้นไม่ได้รับการยอมรับ และ/หรือความต้องการของเกษตรกรเลย

จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ตลอดระยะเวลา 20 กว่าปีที่รัฐบาลและหน่วยงานวิชาการต่างๆ ได้สนับสนุนหรือการกระตุ้นการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ก็เกิดผลในระยะเวลาที่มีโครงการเข้าไปช่วยเหลือหรือสนับสนุนเท่านั้น แต่เมื่อโครงการเหล่านั้นสิ้นสุดลงเกษตรกรหันกลับไปเลี้ยงไก่พื้นเมืองในรูปแบบเดิม อย่างไรก็ตาม ทางราชการก็ยังคงมีการส่งเสริมและสนับสนุนในรูปแบบเดิมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ระบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเสถียรภาพเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้พิจารณาได้จากความสำคัญของไก่พื้นเมืองที่ยังคงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ตลอดจนความเชื่อของคนในชุมชน (กนก, 2528. พงษ์ชาญ, 2525 และ วิโรจน์, 2530)

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นดังกล่าว เหตุใดเกษตรกรจึงไม่สามารถเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นจำนวนมากๆ ได้ ถึงแม้จะมีความต้องการหรือโอกาสที่สามารถพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี จากผลการศึกษาพบว่า ไก่พื้นเมืองแม้ว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน แต่ความสำคัญของไก่พื้นเมืองต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรนับว่าอยู่อันดับท้ายสุดเมื่อเรียงลำดับความสำคัญของการประกอบอาชีพ อีกทั้งอาชีพของเกษตรกรมีความหลากหลายและทับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง ส่วนความสำคัญของสัตว์เลี้ยงเกษตรกรมุ่งเน้นไปที่สัตว์ใหญ่โดยเฉพาะวัวและควายเป็นสำคัญ ดังนั้นเวลาและ/หรือแรงงานปัจจุบันมีน้อยในครัวเรือนและค่าจ้างแพง ส่วนใหญ่ของเกษตรกรจึงให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพ และการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ ส่งผลให้ความสำคัญของไก่พื้นเมืองนั้นอยู่ในอันดับท้าย อีกประการหนึ่งจากผลการศึกษาพบว่า เมื่อจำนวนไก่พื้นเมืองของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อสัดส่วนการใช้ประโยชน์ของข้าวสารและข้าวเปลือกของเกษตรกร ประกอบทั้งส่งผลต่อการเกิดโรคระบาดของไก่พื้นเมือง ถึงมีการป้องกัน ส่งเสริม/สนับสนุนการใช้วัคซีน แต่เกษตรกรก็ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือยอมรับเพียง สาเหตุเนื่องมาจากปัญหาของวัคซีนเอง และความสะดวกใช้วัคซีนของเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรยังมีความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและประสบการณ์ถึงช่วงของการเกิดโรคระบาด (สุมาลี

, 2532 และภัทรพงษ์, 2548) แม้ว่าจะเกิดโรคระบาด เกษตรกรก็ไม่ได้รับผลกระทบมากนักเพราะไก่อพื้นที่เมืองสามารถเพิ่มจำนวนคืนมาได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นการส่งเสริมดังกล่าวจึงไม่ได้รับการตอบสนองจากเกษตรกร

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเองยังเป็นข้อจำกัดในการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมือง กล่าวคือ ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการประกอบอาชีพ และการขยายตัวของครัวเรือนที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่อยู่อาศัย ส่งผลให้พื้นที่เลี้ยงไก่ภายในหมู่บ้านลดลง หากเลี้ยงไก่พื้นเมืองมากมีกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชนคือ ไก่อพื้นที่เมืองไปรบกวนเพื่อนบ้าน และในอดีตมีการนำไก่ไปเลี้ยงที่เถียงนาในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว (วิโรจน์, 2530) แต่ปัจจุบันนี้ระบบนี้ได้หายไปจากชุมชนแล้ว เหลือเพียงแต่เกษตรกรบางรายที่แยกตัวออกไปอยู่ที่สวนหรือนา แล้วนำไก่อพื้นที่เมืองไปเลี้ยงที่นา และ/หรือสวน

จากบทเรียนที่ผ่านมาพบว่า เหตุผลหนึ่งที่มีผลต่อการส่งเสริมที่สูญเปล่านี้คือ การใช้นโยบายส่งเสริมแบบปูพรมและเชิงประชาสังเคราะห์ของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงาน และขาดการรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกร และขาดการทบทวนงานวิจัยที่เป็นแนวทางการทำงานกับชุมชนในหลายงานวิจัย ส่งผลให้การส่งเสริมหรือการพัฒนาเป็นไปในลักษณะซ้ำซ้อน พร้อมทั้งขาดความต่อเนื่องของเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน

ดังนั้นในด้านการส่งเสริม และพัฒนาการเลี้ยงไก่ต่อไปควรมุ่งเน้นไปในลักษณะเฉพาะราย (Special Case) เนื่องจากบทเรียนที่ผ่านมา มีการดำเนินการสร้างกลุ่มและแบบปูพรม แต่ก็ยังไม่บรรลุผล แต่ในทางกลับกันมีเกษตรกรบางรายที่แยกตัวออกไปดำเนินการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประกอบกับการดำเนินกิจกรรมในด้านเกษตรไปในลักษณะการผสมผสานกับมีการขยายการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพิ่มขึ้นแม้ไม่ได้รับการส่งเสริม หรือถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเลยก็ตาม ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้เจ้าหน้าที่หรือนักวิชาการควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจแนวคิดและแนวทางปฏิบัติ และเป็นกลุ่มที่เหมาะสมที่ส่งเสริม และสนับสนุนในลำดับต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมในรูปแบบที่เคยทำกันจากหน่วยงานไม่ประสบผลสำเร็จ จึงไม่ควรส่งเสริมในลักษณะนี้อีก และควรพิจารณานโยบายและการส่งเสริมในเรื่องนี้ใหม่ เพื่อไม่เป็นการสูญเสียทรัพยากรของรัฐ โดยไม่จำเป็น